

Doprovodný text autora:

Na podzim roku 1989 došlo k fyzickému zpřítomnění doznívajícího napětí mezi východním a západním blokem v podobě exodu Němců z NDR do Západního Německa přes pražskou ambasádu. Jejich nejdříve bezvýchodná situace, kdy davy uprchlíků přežívaly, kde se dalo v objektu ambasády, byla posléze šťastně vyřešena dohodou na zjištění transportu. Z Prahy byl vypraven zvláštní vlak východních Němců v šušťákových bundách do Západního Německa, do světa za železnou oponou, do svobodné západní Evropy. Železná opona se skutečně i symbolicky zhroutila 9.11.1989 s pádem Berlínské zdi.

Železná opona se v duchu postupné eroze symbolizované Perestrojkou definitivně zhroutila koncem osmdesátých let. Režimy a hranice přestaly existovat i v dalších satelitech Sovětského svazu a Evropa se fyzicky i symbolicky sjednotila, když se bývalé země s komunistickými režimy, prosty diktatury, staly členy Evropské unie. Nadějný historický moment znamenal nejen pro Českou republiku návrat, tam kam patří, do Evropy, již vždy byla nedělitelnou součástí. Evropská identita tak začala být v porevoluční době skutečností. S nadšením jsme vnímali onu propustnost hranic, svobodu pohybu, která, jak je patrné v současnosti, není ničím samozřejmým. Evropská identita znamenala i solidaritu bohatých zemí západní Evropy s chudším a zaostalým východem.

Nyní jsme ovšem svědky opačného historického pohybu, co začalo na ambasádě Západního Německa v Praze davy uprchlíků a zhroucením hranic, dnes končí davy uprchlíků na vnějších hranicích schengenského prostoru, kdy nám takřka v přímém přenosu vznikají staronové hranice. S přílivem uprchlíků válkou či diktátorskými režimy zmítaných zemí se Evropa pomyslně znovu rozdělila. Solidární přístup bývalého západního bloku je v ostrém kontrastu k zemím patřícím v minulosti do socialistického „tábora“ odmítajícím „uprchlické kvóty“. Na mapě EU se tak znovu objevilo stigma železné opony. Země východního bloku tak svými postoji dokazují, že nejsou schopny solidarity a v širším smyslu je jim cizí i myšlenka Evropské identity.

S přibývajícimi hraničními kontrolami, check - pointy, ploty a bariérami, pohraničními hlídkami se tak znovu vynořuje dědictví komunismu, kterým je izolace. Nesolidární postoj České republiky je o to udivující, když si uvědomíme, že řada československých občanů musela v minulosti do nucené emigrace. Byly tak v podobně bezútěšné situaci jako současní běženci z Blízkého východu, také utíkali před diktátorským režimem.

V českém prostředí nezvyklém na fakt, že by v Čechách hledal někdo azyl, je fenomén uprchlíků vnímán většinou jako něco cizorodého a nežádoucího. České homogenní prostředí není díky historickým kontextům zvyklé na multikulturní prostředí, na „jinakost“. Uprchlíci jsou zde často vnímáni jako přímo nebezpečný element. Jsou zavíráni jako zločinci v detenčních zařízeních připomínajících koncentrační tábory, jsou označováni čísly na rukou, jsou jim zabavovány mobilní telefony. Nezvykle represivní český přístup je ostudný především díky zpoplatnění pobytu v detenčních zařízeních. Skandálnost takového postoje je více než zřejmá.

Znaky ironického přístupu k myšlence jednotné EU lze vnímat v českém kontextu na řadě případech, kdy je běžnou konvencí v českém prostředí se motivu sjednocené Evropy vysmívat. Asi nejpozoruhodnějším takovýmto příkladem českého ambivalentního postoje k EU bylo předsednictví České republiky v roce 2009 symbolizované sloganem „Evropě to osladíme“ a pádem vlády během funkčního období. Během tohoto předsednictví došlo k absurdní situaci ilustrující nelehkou pozici proevropských sil v České republice, když přicestovali zástupci Evropské komise do Prahy, tak jim byl minulým prezidentem Václavem Klausem znemožněn přístup na Pražský hrad a členové Evropské komise se museli spokojit s prostory Musea Kampa v podhradí. Bylo to symbolické ponížení Evropy a ve smutném kontrastu k této události pak stojí uspořádání česko-čínského fóra právě na Pražském hradě v roce 2014.

Je nutné si proto přiznat, že v české společnosti lze najít řadu totalitních stereotypů i 26 let od sametové revoluce, jakoby prostor střední Evropy byl nenávratně poškozen a zdeformován.

Matouš Karel Zavadil